

Δομή Διδακτικού Σεναρίου (σύμφωνα με το ΝΠΣ)

1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος διδακτικού σεναρίου

«Πηγές για την **ιστορία των επιδημιών**: από τη διαθεματικότητα στη διεπιστημονικότητα – το παράδειγμα της χολέρας του 1854»

Δημιουργός Θανάσης Μπαρλαγιάννης

Βαθμίδα – Τάξη Γ' Λυκείου – Ομάδα Προσανατολισμού

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές και συμβατότητα με ΝΠΣ

– Γνωστικό αντικείμενο: Ιστορία

– Θεματικό πεδίο: Η Επιστήμη της Ιστορίας. Θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Τι είναι η ιστορία;

– Θεματικές ενότητες: Πηγές της Ιστορίας (άμεσες και έμμεσες) – Ιστορία και Συγγενείς Επιστήμες [εν προκειμένω: δημογραφία, πολιτική, ιατρική, φιλολογία, κοινωνιολογία, γεωγραφία, λαογραφία]

– Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα όπως αναφέρονται στο ΝΠΣ

1. Να διακρίνουν τη διαφορά μεταξύ έμμεσων και άμεσων πηγών
2. Να διακρίνουν τα είδη των πηγών και την ποικιλία τους – Να γνωρίσουν τις ψηφιακές πηγές
3. Να έρθουν σε επαφή με το *αρχείο*
4. Να μάθουν να προσεγγίζουν κριτικά το περιεχόμενο της πηγής, με βάση το είδος της, την εποχή παραγωγής της, τον δημιουργό της
5. Να αντιληφθούν ότι τα ιστορικά φαινόμενα, όσο επίκαιρα και κοντινά χρονολογικά κι αν είναι, γίνονται πάντα κατανοητά μέσα από την πρόσβαση σε πηγές που έχει ο καθένας και η καθεμία
6. Να καταλάβουν ότι τα ιστορικά φαινόμενα είναι τόσο πολυδιάστατα όσο ποικίλες είναι και οι ιστορικές πηγές που χρησιμοποιούνται και συνδυάζονται
7. Να εισάγονται σταδιακά στη μέθοδο του ιστορικού (βλ. αντίστοιχη Θεματική Ενότητα)

– Σχέση με άλλες θεματικές ενότητες ή/και θεματικά πεδία του γνωστικού αντικείμενου ή/και άλλα γνωστικά αντικείμενα

(ΝΠΣ) Θεματικές ενότητες: (Γ' Λυκείου, Ιστορία γενικής) Διακρατικές Σχέσεις και Ασφάλεια στους Νεότερους Χρόνους (Ιερή Συμμαχία, Ανατολικό Ζήτημα, Κριμαϊκός πόλεμος)

(Γ' Λυκείου, Ιστορία – Ομάδα προσανατολισμού) Η μέθοδος του ιστορικού – Το δημιουργικό εργαστήρι του ιστορικού

(Θέματα Ν. Ιστορίας) Θεματικές ενότητες: Ενότητα Γ. Το προσφυγικό ζήτημα στην Ελλάδα κατά τον 19^ο αιώνα (υποενότητα: Πρόσφυγες και αλυτρωτικά κινήματα κατά τον 19^ο αιώνα)

Ενότητα Α. Από την αγροτική οικονομία στην αστικοποίηση (υποενότητα: Η ελληνική οικονομία μετά την Επανάσταση. Ο πληθυσμός – πίνακες 1 και 2)

Άλλα γνωστικά αντικείμενα: Βιολογία**Χρονική διάρκεια 2 (δύο) διδακτικές ώρες****2. ΣΚΕΠΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟΥ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ/ ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ**

Το σενάριο εξυπηρετεί την ανάγκη γνωριμίας των μαθητών και μαθητριών με την ιστορική πηγή. Το σκεπτικό είναι να κατανοήσουν ότι ανάλογα με το ερευνητικό ερώτημα που θέτει ο καθένας και η καθεμία προκύπτουν και οι ανάλογες πηγές. Οι πηγές του ιστορικού είναι ποικίλες, από δημογραφικά δεδομένα μέχρι λογοτεχνικά κείμενα, πάντα όμως υπάρχει μια υπόρρητη επιλογή που εξαρτάται από τις δυνατότητες/ικανότητες του ερευνητή, τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα, τις υποθέσεις εργασίας του, τις υποδομές (ψηφιακό περιβάλλον, αρχειακές υπηρεσίες) και, εν τέλει, τη φαντασία του ως προς τα «μέρη» όπου μπορεί να ψάξει τις απαντήσεις στα ερωτήματά του.

Εξάλλου, το θέμα της επιδημίας θεωρήθηκε ότι μπορεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών για τα εργαλεία του ιστορικού και γενικά για το ίδιο το μάθημα, καθώς θα γίνει αντιληπτό ότι η ιστορική μεθοδολογία είναι χρήσιμη για την κατανόηση της εμπειρίας του παρόντος.

3. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Γνώσεις: (Α' Λυκείου, ΝΠΣ) τι είναι το κράτος, ποιες οι επιμέρους πτυχές της κρατικής οργάνωσης (δημόσια υγεία), ποια τα είδη των κρατικών θεσμών (ιατρική, υπουργείο υγείας κτλ.)

(Β' Λυκείου, ΝΠΣ) Η περίθαλψη που θεσμοθετήθηκε στο ελληνικό κράτος ως αποτέλεσμα του προσφυγικού ζητήματος.

(Γ' Γυμνασίου) Κριμαϊκός Πόλεμος (πολιτικό και διπλωματικό πλαίσιο)

Δεξιότητες: κατανόηση κειμένου, διαγραμμάτων και πινάκων/συνθετική ικανότητα

4. ΣΚΟΠΟΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ - ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σκοπός σεναρίου: Η μελέτη μιας περίπτωσης επιδημικής αρρώστιας (case study), της πιο γνωστής ίσως μετά την πανώλη, της χολέρας που έπληξε το ελληνικό κράτος το 1854. Η μελέτη δεν θα γίνει μέσα από διάλεξη ή ιστορική αφήγηση, αλλά μέσα από τις πηγές που άφησαν διάφορα ιστορικά υποκείμενα (π.χ. γιατροί, λογοτέχνες, δημογράφοι)

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

1. Να μάθουν να διακρίνουν τις πηγές σε άμεσες και έμμεσες.
2. Να διακρίνουν τα είδη των πηγών (γραπτές, προφορικές, ψηφιοποιημένες, παραστατικές/υλικές: μνημεία, έργα τέχνης, αρχαιολογικά ευρήματα κ.ά.).
3. Να αναγνωρίζουν εργαλεία και τρόπους αναζήτησης ηλεκτρονικών πηγών.
4. Να περιγράφουν το γεγονός που παρουσιάζεται στην πηγή (τι, ποιος, πού, πότε, πώς, ποια αποτελέσματα είχε).
5. Να ερμηνεύουν κριτικά τις πληροφορίες που παρέχει η κάθε πηγή (κειμενική, εξωκειμενική, διακειμενική και συνθετική κριτική προσέγγιση).
6. Να εντοπίζουν τις διαφορές στην οπτική με την οποία καταγράφεται, παρουσιάζεται ή ερμηνεύεται ένα ιστορικό γεγονός ή φαινόμενο.
7. Να αναγνωρίζουν τον βαθμό υποκειμενικότητας στην ανάλυση ενός ιστορικού θέματος και τις μεθόδους περιορισμού της.
8. Να αναγνωρίζουν τη σημασία της διασταύρωσης και του ελέγχου της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας των πηγών.
9. Να αναγνωρίζουν την αξία της κάθε επιστημονικής πειθαρχίας για την κατανόηση της επιδημίας (έννοια διεπιστημονικότητας).
10. Να γνωρίζουν το γνωστικό αντικείμενο αυτών των επιστημών.
11. Να μπορούν να ορίζουν τις βασικές διαστάσεις μίας επιδημίας.
12. Με την επεξεργασία τεκμηρίων που παρουσιάζουν διαφορετικές εκδοχές του ίδιου γεγονότος ή φαινομένου αναπτύσσονται σταδιακά η κριτική σκέψη, η κριτική στάση απέναντι σε γεγονότα ή πρόσωπα, η ικανότητα διατύπωσης υποθέσεων, νόμων ή ορισμών, γενικεύσεων και διασύνδεσης των γεγονότων.
13. Η ανάπτυξη της διερευνητικής στάσης απέναντι στα ιστορικά και κοινωνικά φαινόμενα.
14. Αναγνωρίζουν μια λιγότερο μελετημένη διάσταση της ελληνικής κοινωνίας.
15. Μέσα από το παράδειγμα της χολέρας, αναδεικνύονται διεθνείς σχέσεις, πολιτικές δράσεις, λαϊκές κινητοποιήσεις στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα.

5 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΥΛΙΚΟΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

Δεν απαιτείται κάποια ιδιαίτερη διαρρύθμιση της τάξης. Απαιτείται όμως η δυνατότητα προβολής των πηγών, μέσα από τις οποίες θα γίνει το μάθημα, σε διαφάνειες και ένας γεωγραφικός χάρτης της ανατολικής Μεσογείου. Διαφορετικά, μπορούν να διανεμηθούν οι απαραίτητες φωτοτυπίες. Οι πηγές πρέπει να διαθέσιμες και στην η-τάξη για την εκπόνηση των ασκήσεων-εργασιών.

6. ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η διδακτική προσέγγιση θα είναι μέχρι κάποιο σημείο ενιαία. Η κατευθυνόμενη διδασκαλία είναι περιορισμένη στο μέγιστο δυνατό, ενώ ευνοούνται ιδιαίτερα ο διάλογος μέσα στην τάξη, η ανακαλυπτική και διερευνητική διεργασία, με τον/την εκπαιδευτικό σε ρόλο καθοδηγητή ως προς τα ερωτήματα που ανακύπτουν (ή που μπορούν να ανακύψουν) από την εξέταση των πηγών. Παράλληλα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν ένα πρώτο βήμα (με ιδιαίτερη προσοχή!) η βιωματική προσέγγιση.

Οπωσδήποτε, όμως, οι βασικές μέθοδοι είναι άλλες δύο:

1^η διδακτική ώρα/ενότητα: **διαθεματική προσέγγιση** (η επιδημία της χολέρας θα εξεταστεί μέσα από πηγές που έχουν παραχθεί από διάφορα γνωστικά αντικείμενα: δημογραφία, ιστορία, ιατρική, κοινωνιολογία, γεωγραφία, πολιτική)

2^η διδακτική ώρα/ενότητα: **διεπιστημονική προσέγγιση** (η διδακτική εμπειρία της προηγούμενης ώρας/ενότητας θα οδηγήσει σε μια διεπιστημονική σύνθεση για την κατανόηση του επιδημικού φαινομένου)

7. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ

1^η διδακτική ώρα/ενότητα (45 λεπτά).

Ανάκληση προηγούμενων γνώσεων (10 λεπτά). Τι είναι το ιστορικό γεγονός-φαινόμενο; Ποια η διαφορά μεταξύ ενός ιστορικού γεγονότος και ενός απλού συμβάντος; Ποιο γεγονός είναι φυσικό; Τι είναι το κράτος και ποιοι θεσμοί προσφέρουν περίθαλψη; Τι θυμόμαστε από τον Κριμαϊκό Πόλεμο και την κατοχή του Πειραιά από τους Αγγλογάλλους; Που βρίσκεται η Κριμαία;

Αφόρμηση (10 λεπτά). Μπορεί να είναι βιωματική, αν και θέλει προσοχή, ώστε να μην ενεργοποιηθούν τυχόν επώδυνες μνήμες. Μέσα από το παράδειγμα του κορωνοϊού, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι επιδημίες συνιστούν βασική και σταθερή παράμετρο στην ιστορία και, επομένως, στην ελληνική ιστορία. Διάλεξε γύρω από το κοινωνικό, ιατρικό και πολιτικό πλαίσιο της επιδημίας του 1854 (οι πρόσφυγες από την Ηπειροθεσσαλία, η κατοχή του Πειραιά, η χολέρα ως αρρώστια με βάση τις σύγχρονες ιατρικές γνώσεις) [βλ. διαφάνειες]

Παρουσίαση των πηγών (20 λεπτά). [βλ. διαφάνειες]. Οι πηγές θα παρουσιαστούν στην τάξη και θα συζητηθούν από τα παιδιά. Κύριος στόχος είναι η ταξινόμησή τους από τα παιδιά και η συζήτηση γύρω από το είδος της πληροφορίας που δίνει η κάθε πηγή σχετικά με την επιδημία. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τη διαθεματικότητα.

Εμπέδωση (5 λεπτά). Τι είναι η πηγή; Ποια είδη υπάρχουν; Που οφείλονται οι διαφορές τους; Πού και πώς τις αναζητούμε;

2^η διδακτική ώρα/ενότητα (45 λεπτά). Οι ίδιες πηγές της προηγούμενης ώρας/ενότητας θα προσεγγιστούν ως προς το περιεχόμενό τους, ως προς τις πληροφορίες που παρέχουν.

Ανάκληση προηγούμενων γνώσεων (5 λεπτά). Τα είδη των πηγών και τα χαρακτηριστικά τους.

Ανάλυση του περιεχομένου των πηγών (35 λεπτά). Εμβάθυνση και κριτική ανάγνωση των πηγών. Ανάδειξη της διεπιστημονικότητας για τον ορισμό, την εξήγηση και την κατανόηση της επιδημίας. Σκοπός της διδασκαλίας είναι τα παιδιά να μπορέσουν στο τέλος της να απαντήσουν στα ερωτήματα: Είναι η επιδημία ένα ιστορικό γεγονός; Πως ορίζεται η επιδημία ως ιστορικό γεγονός; Μέσα από ποιες επιστήμες/γνωστικές περιοχές μπορεί κάποιος να κατανοήσει το επιδημικό φαινόμενο;

Εμπέδωση (5 λεπτά). Σύνθεση. Συζήτηση για τον ορισμό της επιδημίας ως ιστορικού φαινομένου.

8. ΠΙΘΑΝΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ - ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Το σενάριο είναι ευπροσάρμοστο καθώς μπορεί να πραγματοποιηθεί και στα πλαίσια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (μάλιστα, ευνοείται ιδιαίτερα από αυτή). Επίσης, ο τρόπος οργάνωσής του επιτρέπει την αυτοτέλεια της καθεμίας από τις δύο διδακτικές ώρες.

9 . ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

[βλ. διαφάνειες]

10 . ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτήσεις εμπέδωσης

1^η διδακτική ώρα/ενότητα

Τα παιδιά στο σπίτι θα πρέπει να ταξινομήσουν τις πηγές του μαθήματος (Α-Π), που τις βρίσκουν στην η-τάξη (άμεσες-έμμεσες, γραπτές, παραστατικές, λογοτεχνικές, ιατρικές-επιστημονικές, αρχειακές, ψηφιοποιημένες).

2^η διδακτική ώρα/ενότητα

Τα παιδιά θα πρέπει να συνθέσουν μια εργασία που να απαντάει στο ερώτημα:

Με βάση το σύνολο των πηγών που σας δόθηκαν, να αναλύσετε την επιδημία της χολέρας του 1854 (πολιτικό πλαίσιο, παράγοντες εξάπλωσης, ιατρικές εξηγήσεις, μέτρα αντιμετώπισης, συνέπειες)